

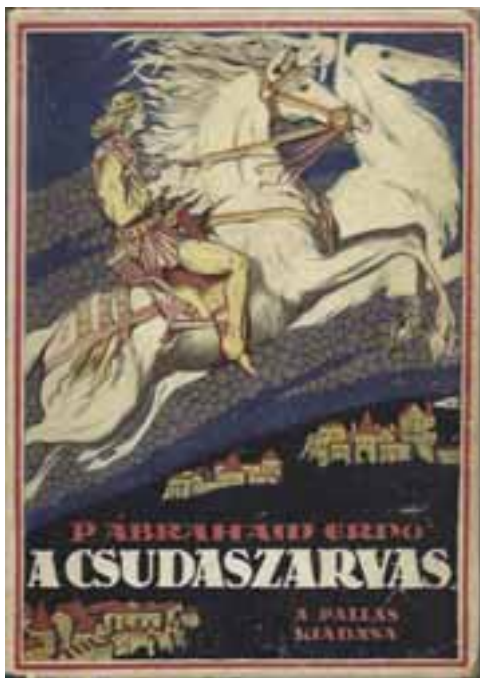
Jaschik Álmos könyve

Jaschik Álmos: Mécs László: *Bolond Istók bábszínháza*, címlap, 1932

Jaschik Álmos plakátja, 1917

Jaschik Álmos: *A csudaszarvas*, címlap, 1926

A DESSAUI BAUHAUS MINTÁJÁRA JASCHIK ÁLMOS IPARMŰVÉSZ-TANÁR SZENTTAMÁSON MŰVÉSZTELEPET FOG LÉTESÍTENI

Nagyszerű terv megoldásán fáradozik Jaschik Álmos, a kiváló ipar- és festőművész tanár, aki a Szenttamás-hegyen a dessaui híres Bauhaus mintájára egy művésztelepet kíván létesíteni. Nem festőiskoláról van szó, hanem olyan művésztelepről, amelyben kizárólag csak a gyakorlati művészet fog érvényesülni.

Jaschik Álmos tanár a mielőbbi megoldásra kerülő tervéről bővebb nyilatkozatot tett, de egyelőre még csak körvonalakban ismertette tervét, amely Esztergomban nemcsak művészeti szempontból lesz nagyjelentőségű, hanem az ipar és kereskedelem, az idegenforgalom és a fürdő- és nyaralóváros szempontjából is. Ez a terv még azért is a legnagyobb érdeklődésre és támogatásra érdemes, mert a terv megvalósításával egyúttal megoldódik a Szenttamás-hegy rendezése is. Nem kell külön hangsúlyoznunk, hogy a művésztelep terveivel egyetemben Szenttamás rendezése a város díszere és kitűnő rendeltetésre fog válni.

A létesítendő művésztelep, helyesebben a művészeti műhelytelep, teljesen gyakorlati célokra létesül és produktív irányban fog munkálkodni. Magában foglalja az építészet, a kereskedelem, a grafika, a festészet, a divattervezés, a fa és textilipar művészeti és gyakorlati szempontból értékes követel-

ményeit, amelyeknek tekintetbe vételével vezeti majd Jaschik Álmos iparművész tanár a műhelytelepet. Tehát nem kizárólagos festészetről, festőművészkedésről van szó, hanem a gyakorlati élet szükségleteinek művészi és produktív kiviteléről. Így azután nem is beszélhetünk erről a tervről, mint luxusról, hanem teljesen üzleti alapon vett művészeti termelésről, nemcsak a magyar ipar, hanem Esztergom javára is.

A tervnek egy másik nagy jelentősége is van. A művésztelep, illetőleg a művészeti műhelytelep megteremtése után Szenttamás iparos ifjúsága, fiúk és leányok vegyesen, ezenkívül mindazok, akik a műhelyiskolába kíváncskoznak, szakszerű kiképzésen kívül kiváló életpályát is találnak. A nőiipari kiképzésre különösképpen nagy gondot fog a művésztelep vezetősége fordítani.

Természetesen először a művésztelep alapjainak megteremtése az első lépés, azután majd fokozatos fejlődéssel ki fog alakulni az a kép, amelyet a tervről várnak. A város a legnagyobb megértéssel támogatja az ügyet és az állam is azon lesz, hogy a meg-alapítás mielőbb megtörténjék. A bővítés azután majd évről-évre mindig nagyobb tért fog hódítani.

(Esztergom és Vidéke, 1929. július 7.)

VÁLASZUL EGY ÜZENETRE

SÁROSPATAK, 1933. AUG. 3.

Az *Esztergom és Vidéke* múlt hó 59. száma lekötöző kedvességgel közölte olvasóival, hogy az idei nyarat – Esztergom helyett – Sárospatakon töltöm tanítványaimmal. Üzenetül hozzáfűzte, hogy „ám tegyenek egy-egy kirándulást az ország érdeemes városaiba, de azért tekintsék *Esztergomot* mégis úgy, hogy ide visszatérnek.”

Az üzenet a nyilvánosság előtt hangzott el, illő tehát, hogy arra én is a nyilvánosság előtt válaszoljak. Annak, hogy az idén Patakra esett választásom, két tárgyi és egy személyi oka volt. Tárgyi okaim egyike maga Sárospatak, úgy, amint van, az ő megkapó sok rajzi szépségével és szinte kimeríthetetlenek ígérkező témagazdagságával. Vértbeli grafikus álmában

Jaschik Álmos:
Ahol a mesék születnek

Jaschik Álmos:
Angyal a város felett

Jaschik Álmos:
Csongor és Tünde,
díszteterv, 1937

 Jaskich Álmós: *Őnarcképmontázs*

 Jaskich Álmós: *Jézus megkísértése I, 1931*

sem járhat ennél érdekesebb és változatosabb tanulmányi terepen. Amikor két év előtt, felsőmagyarországi kóborlásaink alkalmával idevetődtünk, már megfogant bennem az a szándék, hogy valamelyik nyáron idehozom tanítványaimat, ebbe az aranyos hangulatú, öreg városkába. (Helyesebben: „nagy-község”-be.)

A második tárgyi okom elhelyezkedésünknek kivételes lehetősége folytán állott elő akkor, amikor az ősi Rákóczi-kastélyban, a Windisch-Graetz hercegi család bűbájos, szépséges otthonában találtunk kényelmes hajlékra.

De a döntő ok végül mégis a személyi volt. Felvidéki embernek, különösen nekem, sárosinak, annyira szívéhez nőtt valamije a Felvidék, hogy

bizony nehezen tud ellent állani egy kínálkozó lehetőségnek, amely tizenöt év óta visszavágyott szülőföldjének legalább is a közelébe hozza.

Én szívből megszerettem Esztergomot és szeretem ma is. Meleg érzéssel gondolok vissza innen is az értékes munkanapokra. Elképzelni sem tudom, hogy iskolámmal oda továbbra is vissza-vissza ne térjek és valaha is lemondjak arról az álmomról, hogy fönt a Szenttamáson, egy állandó jellegű internátusos, iparművészeti műhelyiskola létesüljön, de viszont, ahogy az igazhitű töröknek is csak egy Mekkája, a felvidéki magyarnak is csak egy Felvidéke van. Ahová a szíve néha-néha hazajár.

(*Esztergom és Vidéke*, 1933. augusztus 15.)

Kaposi Endre**JASCHIK ÁLMOS ÉS ESZTERGOM**

Esztergomi „repülés”, 1932. július

Jaschik Álmos – akit a Balassa Bálint Társaság megalakulásakor a tiszteletbeli tagok között találunk – 1885. január 5-én született Bártfán. Művészeti tanulmányait a Mintarajziskolában és Rajztanárképzőben végezte. Elsősorban grafikusként működött. Önálló kompozíciókon kívül főként illusztráció-készítéssel, betűtervezéssel, díszlet- és jelmeztervezéssel foglalkozott, de az ő munkája volt az első magyar rajzfilm is (ez sajnos, 1944-ben megsemmisült). Eleinte a szecesszió hatása alatt állt, ahogy Petőfi- és Ady-illusztrációi jelzik; később azonban a konstruktivizmus és a szimbolizmus szellemében alkotott. 1907–1920 között művészi munkássága mellett a Székesfővárosi Iparrajziskola tanára volt. A Tanácsköztársaság idején az iskolai direktórium tagja lett, ezért a kommün bukása után megfosztották állásától. Ezt követően haladó szellemű magániskolát indított, mely néhány év alatt műhely

nőtte ki magát. 1935-től a Nemzeti Színház díszlettervezője volt. Jelentős szakirodalmi munkásságot fejtett ki. 1950. szeptember 12-én hunyt el Budapesten.

Rabinovszky Máriusz az 1925-ös növendékiállítás alkalmával figyelt fel Jaschik iskolájára, és ettől kezdve a szakajtó rendszeresen figyelemmel kísérte tematikus kiállításait, melyek a növendékek egy-egy gyakorlati feladat megoldására irányuló erőfeszítéseiről adtak számot.

Jaschik Álmos neve az *Esztergom és Vidéke* című helyi lapban azonban már előbb felbukkan. A lap 1924. szeptember 28-i – vasárnapi – számában egy *Művészek Esztergomban* címmel megjelent cikk felsorolja a közelmúlt évtizedek Esztergomban megfordult képzőművészeit, és utolsóként említést tesz a Jaschik-féle festőiskoláról, amely hónapokon keresztül dolgozott a városban.

A lap 1926. december 16-i száma a *Balassa Bálint Irodalmi és Művészeti Társaság bemutatkozása* cím alatt méltatja a Társaság festőművészeti csoportjának tárlatát. A résztvevők között említi Jaschik Álmos grafikus és művészeti író is, kinek „...*illusztrációi külön egy-egy gyöngyszemei a mélytudású művész alkotásainak*”

Jaschik 1926-ban cikket közölt a *Magyar Iparművészet* című lapban *Esztergom népművészete* címmel. A cikkben bejelenti, hogy: „*Idei munkaprogramunknak – az eddigiekkel szemben – az adott némileg újszerűbb jelleget, hogy Esztergom város megbízásából a stílustörténetileg jellegzetesebb épületeket és városrészeket kellett felgyűjtenünk*.” Az írás számos figyelemreméltó megállapításából itt csak egyet idézünk: „...*azok a név szerint egyébként közismert helyek, ahol eddig megfordultunk, műtörténeti, népművészeti és néprajzi tekintetben nemegyszer a legnagyobb meglepetésekkel szolgáltak. Ilyen meglepetés volt számunkra idei munka-nyarunk színhelye, Esztergom is. Ezt a meglepetést a legtöbb esetben az fokozta csodálatát, hogy ez a turisztikailag*

agyonlátogatott és muzeális hírességeiről közismert város mekkora sorát rejtegeti olyan emlékeknek, amelyek műtörténeti érték tekintetében mögötte állnak ugyan a Bakócz-kápolnának, a bizánci xilotékának, vagy Mátyás király Kálváriájának, de a ma és a jövő eleven művészete szempontjából emezeknél termékenyítőbb és sarkalóbb hatásokat sugároznak magukból! A szenttamási kálvária négy stációjának primitív agyagrelifjei és a Golgota-csoport három barokk szobra például a maguk nemében olyan stílus-emlékek, amelyek mindenki számára, akit a véletlen odavezetett s hozzá szeme és szíve van, felejtethetetlen művészi élményekké váltak."

Jaschik Álmós iskolája országos hírnévre elsősorban szcenikai munkásságával tett szert. A Rabinovszky által is méltatott 1925-ös növendékiállítás alkalmával ismerkedett meg Jaschik a Németországban tanult fiatal színházi rendezővel: Németh Antallal, aki a szabadiskolában később éveken át díszlettervezést és díszlettörténetet adott elő. Németh Antal a Szegedi Városi Színház rendezője lett, és az általa ott színrevitt tizenkét darab díszlet- és jelmezterveit a Jaschik iskola készítette. Palasovszky Ödön 1926 őszén ezt írta a *Színház és Film* című lapban: „... egész nyáron folyt a lelkes, lázas munka Jaschik Álmós esztergomi kis művésztelepén, melyet Németh Antal többször is felkeresett, hogy rendezői szempontból átnézzék és korrigálja a terveket. És a szezon kezdetére együtt van egy szép kiállításra való anyag: 15 makett, és több mint száz díszlet- és kosztümterv."

Jaschik és iskolája nélkül Németh Antal aligha tudta volna megvalósítani avangárd rendezői elképzeléseit. A munkakapcsolat intenzitásának jó példája az a levél, amit Németh Antal 1929. június 16-án írt Jaschiknak Berlinből: „... Azt hiszem igen szép kiállítási anyag lesz. Év közben természetesen egy sor olyan feladat fog adódni, amikről ma még sejtelnem sincs. Ezek 100%-kal megnövelik majd a matériát, úgy, hogy Pesten, a szezon vége felé gyönyörű kis kiállítást rendezhetünk. Én a szegedi kiállítást szeptember 1-re gondolom! Készen lesz az anyag, mit gondolsz? Július elején még Pesten találalak benneteket? Mikor utaztok nyaralni? Ha már Esztergomban lennétek, én Győrben kiszállnék és

Esztergomon keresztül utaznék haza, hogy megtekintsem a munkákat. . . Hallatlanul érdekel, alig várom már, hogy lássam a terveket..."

Az 1929-es esztendő sok jót ígér. Lyka Károly a *Magyar Művészet* azévi 6. számában az Esztergom művészete és a hercegrímási képtár című cikkében ezt írja: „Észrevétlenül, magától, minden ceremónia nélkül alakult ki Esztergomban egy miniatűr művésztelep . . . Néhány év óta Jaschik Álmós működik a vakációs hónapokban a . . . városban.” Az Esztergom és Vidéke július 4-i száma a város tudomására hozza, hogy: „Az ideai nyaralásra Jaschik Álmós iparművész tanár is Esztergomba érkezett és tizenkét művésznevvel a volt vízvárosi gyógyszerár helyiségében telepedett meg.” A lap július 7-i száma azonban már ennél lényegesen nagyobb szenzációt tesz közzé. Írme a cím: „A desszau Bauhaus mintájára Jaschik Álmós iparművésztanár Szenttamáson művésztelepet fog létesíteni.” A cikkből megtudjuk, hogy „Nem főiskoláról van szó, hanem olyan művésztelepről, amelyben kizárólag csak a gyakorlati művészet fog érvényesülni. . . a terv megvalósításával egyúttal megoldódik a Szenttamás-hegy rendezése is. . . a művészeti műhelytelep teljesen gyakorlati célokra létesül és produktív irányban fog munkálkodni . . . megteremtése után Szenttamás iparos ifjúsága, fiúk és lányok vegyesen, ezenkívül mindazok, akik a műhelyiskolába kíváncsiaknak szakszerű képzésen kívül kiváló életpályát is találnak.”

A szép elképzelés anyagi alapjainak megteremtése természetesen nem sikerülhetett. Jaschik és Esztergom kapcsolatai rohamosan lazultak, és utolsó nyomai az *Esztergom és Vidéke* 1930. július 13-i és december 25-i számában lelhetők fel. Az előbbi *Művészek Esztergomban* cím alatt arról tudósít, hogy: „Einczinger Sándor szülőjében csütörtökön ilusztris művészársaság találkozott.” A felsoroltak között van Jaschik és felesége is. – Az utóbbi pedig egy kis hír arról, hogy karácsonyra elkészült a Buzárovics Nyomdában a Jaschik Álmós által tervezett „Esztergomi irka”.

(Esztergom Évlapjai, 1983. 260–262.)